

Korszerű jézusi liturgia*

A Jézus mintái szerinti
és a mai teológiai alapismeretekre épülő keresztény liturgia ismérvei

1. A liturgia **három mozgásnak ad teret** – az Istentől az ember felé tartó, az embertől Isten felé tartó, és az Istennel együtt azok felé az emberek felé tartó mozgást, akik az ünneplő közösségen belül és kívül élnek. A liturgia ezenkívül szabad teret ad a kontemplatív csendnek, sőt a táncnak is.

1.1. Azoknak a lépéseknek a sorrendjéről, amelyekből a liturgia áll, az egyes egyházi közösségek állapodnak meg, az összeváltási ajánlások keretén belül. A cél az, hogy a mindenkori közösségek tagjai egyetlen nagy „körmenetként” legyenek képesek felismerni és megvalósítani az említett három lépést.

1.2. Nincs olyan parancs, amelynek értelmében egy igeliturgiának és egy „áldozati” liturgiának kellene követnie egymást. A döntő az, hogy a történet úgy szerkesszük meg mint *Isten élet-ajándékainak ünneplését*.

1.3. Az istentiszteletről összegyűlteteknek fel kell tudniuk ismerni, hogy az ő ügyükről van szó: Istenről és a világról, az életről és a halálról, a jóról és a rosszról, a félelemről és az elrejtettségéről, a boldogságról, a szenvedésről és a korlátlan reményről.

1.4. A keresztény liturgia nem valami mélylélektanilag rekonstruált *véres rituálét* állít színre, és nem is valami üdvedagógiai szándékú, a közösség megtisztítását célzó alapítási mítoszt vagy kultikus drámát. A közösség Isten jelenlétét ünnepli a Szentlélek által, szeretetben, és ettől a jelenléttől vár mindent, amire az élethez és a meghaláshoz szüksége van.

1.5. A keresztény közösség nem egy *papi cselekvés tárgya*. Jézus által minden hívő arra hivatott, hogy Isten lánya és fia legyen, s a keresztség által az (egyetemes) papságra kapott meghívást. Az istentiszteleten közösen ünneplik Isten életajándékait.

2. A keresztény liturgia megérteti velünk, **miért hivatkozik a hitünk Jézusra**:

2.1. Az istentiszteleti ünneplés abban a hitben történik, hogy Isten Lelke által Jézus jelen van a közösségben. A Szentlélek vagy Isten „lehívásának” („epiklízis”) az istentiszteletről egyetlen pontján sincs értelme, bármilyen fon-

tosak is egyébként a jelek és jelszerű cselekmények.

2.2. Amikor a liturgia Jézusról beszél, az ő *egész történetére* gondol. Az istentiszteletről eltérő módokon jeleníti meg, illetve emlékeztet Jézus történetére, mégpedig oly módon, hogy Jézus életét Isten feltétlen szeretetéről szóló Jó Hírként foghatjuk fel, s aztán dicsőítéssel és hálaadással válaszolhatunk rá.

2.3. A liturgia elszakad a kizárólag Jézus halálához és feltámadásához kötődéstől, ami az áldozati lakoma struktúrájára épült: A liturgia által azt hirdetjük, hogy Isten emberré vált szereteteként Jézus értünk *élt*, és velünk *él*, de nem hirdetjük a halálát.

2.4. A liturgia *Jézus cselekedeteiről és beszédeiről* tanúskodik, s az ő szolgáló szeretetét éppúgy bemutatja, mint szenvedélyes kiállását azokért az emberekért, akiktől megtagadták az emberi méltóságot, az igazságosságot és a szeretetet; tanúskodik továbbá Jézusnak arról a *készségéről*, hogy Isten szabad szeretetének tanúsításáért meghaljon, valamint Isten végérvényes döntéséről, hogy az erőszakra (többé) ne válaszoljunk erőszakkal. A liturgia azt a hitet ünnepli, hogy a feltámadás révén *az élet az utolsó szó*, hogy a feltámadás egyúttal a válasz e világ igazságtalanságaira és szenvedéseire, és a halálra, amely hozzátartozik a halandó élethez.

2.5. A liturgia arra a hitre hív meg, hogy Isten szeretetében és Lelkében bízva *le fogjuk győzni* a világ végétől és a saját életünk végétől való *félelmünket*, és arra a jövőre irányítja figyelmünket, amelyben majd megtapasztaljuk egységünket Istennel és a teremtett világgal.

3. A keresztény liturgia **Istent áldja és magasztalja**: Isten a Teremtő, de Isten halandó emberfiává (is) vált, és ismeri az életünket. Isten jelen van a Lélekben és a szeretetben.

3.1. A liturgia azt a hitet fejezi ki, hogy Isten *az élet lelke*, amely minden életet és az élet minden elemét összetartja.

3.2. A liturgia ezért ügyel arra, hogy *ne támogasson egyetlen olyan világ-és istenképet* se, amely annyira eltávolítja egymástól Istent és a világot,

Istent és az embert, mint azoknak a vallásoknak az elképzelései, amelyek megelőzték Isten emberré válását Jézusban. Ez azokra az istenmegnevezésekre is vonatkozik, amelyek kizárólag férfiként értelmezik Istent.

3.3. Am a liturgia elszakad azoktól az elképzelésektől is, amelyek elvitatják tőlünk, emberektől *az élet jogát* abban az esetben, ha adóssai maradunk Istennek a tisztelettel és a figyelmes szeretettel. Az élethez fűződő jogunk Isten szeretetében gyökerezik, elveszthetetlenül.

3.4. A keresztény liturgia *bátorságot ad az élethez* – azáltal, hogy ennek az elveszthetetlen szeretetnek a fényébe állítja adósságainkat, és az élet egyik ajándékaként ünnepli Isten megbocsátását.

3.5. A keresztény liturgia *szakít* azaz az elképzeléssel, hogy a megbocsátás nem lehetséges *vérontás* nélkül, s ennél fogva annak a tabutörésnek az ünneplése, amelyet földi emberként és feltámadottként maga Jézus hajtott végre, amikor útítársaira ráruházta a bűnök megbocsátásának hatalmát.

3.6. A keresztény liturgia komolyan veszi *azt a példát*, amelyet Jézus adott tanítványainak: A lábmosás által arra hívja meg a közösséget, hogy a szolgáló és egymást elfogadó szeretet szentségét ünneplje.

4. A liturgia **középpontja a Miatyánk**. Azáltal, ahogyan Jézus tanított minket imádkozni, teljes bizalommal szólíthatjuk meg Istent. Az „Atya” megszólítást ki lehet egészíteni, vagy helyettesíteni lehet az „Anyja” megszólítással, annak kifejezésére, hogy a bizalomteli istenkapcsolatról van szó.

4.1. A Miatyánk a Hegyi Beszéd *boldogmondásaival* együtt hitünk nyelvviskolója.

4.2. A Miatyánk és a békességszerzők dicsérete istengyermekségünket azzal a feladattal kapcsolja össze, hogy az irgalmasság, a megbocsátás készsége és az erőszakra lemondás által *békét teremtsünk* ott, ahol élünk.

4.3. A liturgiában komolyan veszszük, hogy *Isten megbocsátását meg akarjuk osztani* azokkal, akik vétettek ellenünk: beismerjük, hogy hatalmat adtunk önmagunk fölött a rossz-

* A keresztény egyházak istentiszteleti liturgiái jobbra kiüresedtek és érdektelenné váltak; bizonyára ez is oka annak, hogy a templomok mindinkább kiürülnek. Az alábbi írás radikális a hagyományos felfogáshoz képest, de néhány ponton kétségtelenül elmarad a valódi Jézus szemléletétől és szándékától; mindazonáltal megfontolásra és továbbgondolásra, valamint aktualizálásra érdemes. – A szerk.

nak, bocsánatot kérünk, és Isten nevében kölcsönösen meg is adjuk egymásnak a bocsánatot.

4.4. Azáltal, hogy kölcsönösen megbocsátjuk egymás bűneit, az összes hívők általános papságát gyakoroljuk, és azt tanúsítjuk, hogy a bűnbocsátáshoz nincs szükség hivatali papságra.

4.5. Az eucharisztia ünneplésének *semmi köze sincs a bűnök megbocsátásához*. Hogy többé ne adjunk tápot annak az elképzelésnek, amely szerint a bűnbocsánat Jézus engesztelő áldozatként felfogott halálának gyümölcse, ezért a liturgiában annak beismerése, hogy vétettünk Isten és az emberek ellen, valamint a bűnbocsánat megadása világosan az utolsó vacsora ünneplése előtt áll.

5. A keresztény liturgia az *eucharisziában* Istent magasztalja a kenyér és a bor által az élet mindazon ajándékaiért, amelyek a mieink, s amelyeket élvezhetünk.

5.1. Az eucharisztia az az ünneplés, amely a vétel, az evés, az ivás, az ízelet és a látás révén – a halláson túlmenően – *felébreszti minden érzékünket*, hogy észrevegyük Isten életajándékainak bőségét és szépségét.

5.2. A keresztény liturgia *nem választja szét* ezeket az ajándékokat „lelkiekre” és „világiakra”. Az eucharisztia horizontja túlnyúlik a kenyéren és a boron, és magában foglalja Jézus értünk élt életét és az általa felkeltett reményt is.

5.3. Az élet minden ajándéka Istentől származik, és Isten szenteli meg azokat. Ezért az eucharisztia ünneplésén láthatóvá és hallhatóvá válnak azok a művészi adományok is, amelyeket egyes emberek Istentől kaptak; ezek is hozzájárulnak az Istennek mondott halához, és az ő magasztalásához.

5.4. Jézustól tudjuk, hogy Isten azokkal azonosul, akik éheznek, testileg vagy lelkiileg szenvednek, magányosak, rabságban vannak, akiket meghurcolnak, s akiknek emberi közelségre van szükségük. Ezért az emberek élettörténete *összetartoznak* Jézus történetével, s az istentiszteleten azzal együtt meg kell szólaltatni őket.

5.5. A liturgia hidat ver az istentiszteleti közösség és a hétköznapi közösség között, illetve azok között, akik közösség, szeretet és vigasz nélkül élnek, akik testi vagy lelki szükségét szenvednek. Eucharisztia, koinónia („közösség”) és diakónia összetartozik, s a liturgia a küldetésbe torkollik.

6. A keresztény liturgia az egész Jézus-történet keretében emlékeztet azokra a *szenvedésekre*, amelyeket

kivégzése előtt és során viselt el *Jézus*, mivel nem akarta visszavonni Isten szeretetéről tett tanúságát, amellyel Isten az életet szolgálja.

6.1. A liturgia úgy alakítja ezt a megemlékezést, hogy Jézus emberi szenvedését *nem állítja minden más szenvedés fölé*, amit más emberek és teremtménytársak elszenvedtek és elszenvednek ezen a földön – Jézus szenvedése ugyanis a velünk való együtt-szenvedés, azaz a maradéktalan megtestesülés kifejeződése.

6.2. A keresztény liturgia ezért úgy emlékeztet Jézus szenvedésére, hogy *együtt emlékeztet* az emberek és más teremtménytársak szenvedéseire is, amelyek ma nyugtalanítanak minket, és szeretetteljes megemlékezésre és cselekvésre ösztönöznek minket.

6.3. Ezt egy sajátos liturgikus mozzanat, a *keresztmeditáció* révén teszi, s közben a templomban ott lévő keresztekre és egyéb bibliai ábrázolásokra irányítja tekintetünket.

6.4. Kell, hogy azok az emberek, akik megemlékeznek Jézus keresztről és a ma élők szenvedéseiről, el is mondassák, mi játszódik le bennük: a liturgia lehetőséget ad nekik erre.

6.5. A keresztmeditációhoz a mai szenvedőkért végzett könyörgés kapcsolódik, és meditatív csendet is magában foglalhat.

7. A kereszténység az őt megelőző vallásokból jött létre; azokkal és később keletkezett vallásokkal együtt beletartozik Isten észlelésének egyetemes földi történetébe. A keresztény liturgia *olvasmányok és imádságok által szólaltatja meg* Isten megtapasztalását.

7.1. A keresztény liturgia *nem használ többé* olyan olvasmányszövegeket, imádságokat vagy énekeket, amelyek azt a hitet fejezik ki, hogy *Isten kiválasztotta* az emberek bizonyos csoportjait, másokat pedig elvetett.

7.2. Mivel bibliai hagyományaink meghatároznak minket, még hosszabb időn át ezek teszik majd ki az olvasmányok és az istentiszteleten kifejtendő hagyományok („prédikációs szövegek”) nagyobb részét. Ezeket az *olvasmányokat* azonban a *következő szempontok alapján* fogják kiválogatni:

– ha Jézus-hagyományokat ábrázolnak vagy Jézusról szólnak, akkor Jézus *egész* történetéből választják ki őket,

– *nem állnak* annak a teológiának az uralma alatt, amely *engesztelő áldozatként* értelmezi Jézus erőszakos halálát,

– *nem igazolják* az állítólagos „szent erőszak” alkalmazását,

– Istenről alkotott elképzeléseiket illetően egyébként sem maradnak le Jézus igehirdetésétől.

Azokat a szövegeket, amelyek nem felelnek meg a fenti szempontoknak, de felelősek bizonyos problematikus egyház- és teológiatörténeti fejleményekért, ilyenekként fogják megnevezni – ha egyáltalán használják őket.

7.3. Az istentiszteleti szentírásmagyarázat feladata az is, hogy *megindokolja* az említett szempontokat, és a hozzájuk kötődő *biúcsívételt bizonyos hitbeli elképzelésektől*. A prédikációnak ugyanis az a feladata, hogy hallgatóit eleven, ma teológiailag felelősséggel vállalható hithez segítse hozzá.

7.4. A bibliai hagyományok mellett *nem bibliai hagyományokat is használunk* olvasmányokként az istentiszteleteken. Mindaz, ami nem szól Jézus ellen, a keresztény istentiszteleten is megszólaltathatja Isten tágasságát, teljességét és mélységét.

7.5. A bibliai és nem bibliai olvasmányokat szinonim módon, szintetikus vagy antitetikus lehet *értelmezni*, és ily módon tanúságot tenni az Isten-megtapasztalás egyetemes történetének tágasságáról; azáltal azonban érthetővé lehet tenni a vallási viták okait, illetve saját álláspontunkat is.

7.6. Az, hogy a nem keresztény hagyományokban *más istenneveket* alkalmaznak, nem akadályozza annak, hogy használjuk őket. Istennek a Bibliában is sok neve van. Ezért az is lehetséges, hogy a különféle istenneveket az „Isten” szó általános alkalmazásával fogjuk egybe, s ezzel egymáshoz illesztjük a szövegeket.

7.7. Az értelmezésnek nem kell szükségképpen szószéki beszéd formájában történnie, hanem a hitről folytatott *nyílt beszélgetés* is lehet, és kisebb csoportokban is lehetséges.

7.8. Bármely olvasmányról legyen szó, akár a ténylegesen „vallásközi” Bibliából vesszük őket, akár a különböző szent írásokból, mindig érvényben van az alábbi teológiai alaptétel: *Isten* maga az igazság. A különböző vallások, teológiák és az egyes emberek csak perspektivikus töréssel közelíthetnek az igazsághoz, de sosem birtokolják az igazságot mint olyat.

Klaus-Peter Jörns

Forrás: Klaus-Peter Jörns, *Lebensgaben Gottes feiern. Abschied vom Sühneopfermahl: eine neue Liturgie. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 2007.* – A szerző evangélikus teológus; 2012. decemberi számunkban közöltük *Kereszt helyett járszol? c. írását.*